

EXAMENSARBETE

Med vänskap i sagans värld

Att nyttja sagan för att stärka vänskapsaspekten i värdegrunden samt för en ökad fantasi och kreativitet

KARI AAVA
ANNICKA OLSSON

PEDAGOGUTBILDNINGARNA

GRUNDSKOLLÄRARPROGRAMMET ÅK 1-7
HT 2003

Vetenskaplig handledare: Lennart Ohlsson

Förord

Vi vill börja med att tacka alla elever som glatt och villigt ställt upp på våra övningar och aktiviteter, utan deras hjälp hade det varit omöjligt att utföra detta arbete.

Vi vill också tacka våra praktikhandledare ute i klasserna, samt våran vetenskapliga handledare Lennart Ohlsson, som uthålligt svarat på våra frågor.

Slutligen tackar vi våra familjer för visat tålamod och varandra för ett otroligt gott samarbete.

Boden 2004

Kari Aava

Annicka Olsson

Abstrakt

Syftet med utvecklingsarbetet var att undersöka om det med sagans hjälp gick att utveckla elevernas värdegrund rörande vänskap samt att stimulera deras fantasi och kreativitet. Vi genomförde utvecklingsarbetet i två femteklasser i Bodens kommun, i samband med den sju veckor långa slutpraktiken. Varje vecka inledde vi med att muntligt berätta en saga som sedan blev basen för vänskapsarbetet, i anslutning till detta arbetade eleverna med text, bild och drama vilket syftade till att stimulera fantasi och kreativitet. För att kunna utläsa en utveckling angående vänskap använde vi oss av portfolio som eleverna själva tillverkade. När det gällde studiet av fantasi och kreativitet nyttjade vi oss av informella observationer under de olika projekten. Det resultat vi kunde utläsa var att eleverna började reflektera över sig själva och sin egen roll i en vänskapsrelation. Vad det gällde fantasi och kreativitet kunde vi se att eleverna under arbetets gång fick ett större självförtroende för sin skaparförmåga, vilket resulterade i ökad fantasi och kreativitet.

Innehåll

FÖRORD.....	
ABSTRAKT.....	
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	
BAKGRUND	1
SAGAN.....	1
FOLKSAGAN	1
KONSTSAGAN.....	1
FABELN	2
SÄGEN.....	2
CHIMÄRSAGAN.....	2
SAGANS UTVECKLING I EUROPA.....	2
SAGANS BETYDELSE I LÄRANDET	4
VÄNSKAP	4
FANTASI OCH KREATIVITET	5
SYFTE.....	6
METOD.....	6
PORTFOLIO	7
OBSERVATIONER.....	7
DELTAGARE I STUDIEN (SÅ KALLADE FÖRSÖKSPERSONER).....	8
BORTFALL	8
MATERIAL.....	8
GENOMFÖRANDE.....	9
RESULTAT.....	11
VÄNSKAP	11
FANTASI OCH KREATIVITET	11
DISKUSSION	14
RELIABILITET	14
VALIDITET.....	14
RESULTATDISKUSSION	14
REFERENSER.....	17
SAGOR.....	18
BOKTIPS	18
BILAGOR.....	
VECKA ETT.....	Bilaga 1:1
VECKA TVÅ.....	Bilaga 1:1
VECKA TRE.....	Bilaga 1:1
VECKA FYRA.....	Bilaga 1:2
VECKA FEM.....	Bilaga 1:2

VECKA SEX.....	Bilaga 1:3
AVSLUTNING.....	Bilaga 1:3
FÖRSTA BREVET VECKA ETT.....	Bilaga 2
FRÅGOR TILL DEFINITION AV VÄNSKAP VECKA TVÅ.....	Bilaga 2
REFLEKTIONSFRÅGOR VECKA TRE.....	Bilaga 2
REFLEKTIONSFRÅGOR TILL SISTA BREVET VECKA SEX.....	Bilaga 2
PORTFOLIOTILLVERKNING.....	Bilaga 3
BREVLÅDETILLVERKNING.....	Bilaga 4:1

Bakgrund

Sagan

Ordet saga betyder ursprungligen det som sägs eller utsaga (Nationalencyklopedin 2003). Sagan är en litterär genre, som kännetecknas av ett överkligt och fantasirikt innehåll. Omkring 1000 f.kr. började folksagorna nedtecknas ifrån den muntliga traditionen och detta pågick fram till 1700- talet. Den äldsta nedtecknade sagan, *Sagan om de två bröderna*, är 3000 år gammal och kommer från Egypten, idag finns den i många versioner och är spridd över hela världen. Av tradition delar vi upp sagorna i två huvudgenrer, folksagor och konstsagor, däremellan finns ingen fast gräns. Några av de större undergrupperna till dessa är fabler, sägner och chimärsagor även känd som undersagor.

Folksagan

Folksagens historia går långt tillbaka i tiden (Mathisen 1994). Alla folk har eller har haft en folksagotradition, dessa sagor handlar om livets olika skeenden och är berättade på ett sådant sätt att människor ska känna igen sig. Enligt Arve Mathisen i *Barnets värld* talar dessa sagor till hjärtat och inte till förståndet. Folksagan har ingen känd författare då deras skapare är döda och glömda sedan lång tid tillbaka. Genom muntlig tradition har sagorna förts vidare från generation till generation. De spreds av kringvandrande sagoberättare som hade förmåga att underhålla folk i timmar. För att göra detta krävdes att sagan hade långa kedjor av motiv och mängder av episoder.

Sagan var från början avsedd för vuxna, till en början var det män som berättade för män (Lindhagen 1993). Sagornas teman speglade då i regel manlig list, förslagenhet och slagsmål men även hjältar som utsattes för hårda prov. Ett annat vanligt återkommande tema var den yngste och svagaste som utvecklade styrka och mod i exempelvis *Mästerkatten i stövlar*. Kvinnornas sagor handlade i stor utsträckning om att bli gift exempelvis i *Prins Hatt under jorden* och i *Askungen*. Det fanns dock ett fåtal barnsagor, de syftade i huvudsak till att skrämna barnen så att de inte skulle göra något tokigt när de var ensamma, exempelvis i *Hans och Greta* och i *Rödluvan*. När folksagorna började tryckas redigerades de på samma gång för att passa barn.

Konstsagan

Konstsagan är till skillnad från folksagan en skrivbordsprodukt, därför är namnen på författarna i regel kända (Lindö 1986). Denna sagogenre uppstod genom det intresse som folksagan väckte i en tid när människor började bli läs- och skrivkunniga. Konstsagan skildrar inte det mänskliga livets olika sidor på samma sätt som folksagan eftersom den inte är utvecklad i kontakt med sina lyssnare. Sitt genombrott fick denna genre med författaren HC Andersen, vars mest kända verk är *Kejsarens nya kläder*. Den litterära konstsagan har i stor del haft undersagan som grund.

Fabeln

Ordet fabel betyder kort berättelse eller saga (Lindö 1986). Fabeln återfinns under genren folksagor och är både internationell och uråldrig, många av dem har sitt ursprung i Indiens sagoskatt. Huvudpersonen är som regel inte en människa utan ett djur, en växt eller en sak. Däremot talar och tänker de som en människa samt avspeglar hennes karaktär. En fabel måste läsas mellan raderna. Den avslutas ofta med en aforistisk poäng och en sensmoral, vilken är avsedd att fungera som en lärdom. I detta sammanhang bör Aisopos fabler nämnas, då den är en av världens mest kända fabelsamlingar. Till fabeln räknas också *Nils Holgerssons underbara resa*, av Selma Lagerlöf, som trots sin längd tillhör denna genre. Boken tillkom ursprungligen med avsikt att bli en läsebok i geografi för skolan.

Sägen

En sägen är en ganska kort historia som är grundad på en verklig händelse, den avser en viss person, plats eller en specifik tilldragelse (Lenz 1989). För att bättre förstå sin värld och inte bli skrämmd av de olika naturfenomenen förklarade människorna dessa för varandra med hjälp av sägner. Vidare kan den, enligt författaren Friedel Lenz, förklara egendomliga naturfenomen som exempelvis flyttblock, jättekast och liknande. Sägner har därför inte använts i underhållningssyfte i samma grad som andra delar av folksagan.

Chimärsagan

Ordet chimär betyder önskedröm eller illusion, och förklarar denna sagotyp som karaktäriseras av den överkliga värld den utspelar sig i (Nationalencyklopedin 2003). Andra inslag i denna undergenre till folksagan är en kamp mot övernaturliga motståndare, förvandlingar och magiska föremål. Som tidigare nämnts går den även under beteckningen undersaga.

Sagens utveckling i Europa

1500-tal

Den allra första sagosamlingen trycktes i Italien under mitten av 1500-talet och hette *Le piacevoli notti*, direkt översatt betyder titeln *Den trevliga natten* och var skriven av Giovanni Francesco Straparola (Nationalencyklopedin 2003). Han var en av de första som använde sig av folksagan som bas för sitt skrivande och kom att ha ett stort inflytande på konstsagogenren. Sagosamlingen var riktad till vuxna.

1600-tal

I slutet av 1600-talet blev folksagan på modet i de franska salongerna (Lindhagen 1993). Där var konstsagorna redan etablerade. Folksagosamlingarna *Fågeln blå* och *Gåsmors sagor* som utgavs 1696 respektive 1697 var inte avsedda för barn, dock fick de stor betydelse för barnboks- utvecklingen och 1873 översattes *Gåsmors sagor* till svenska.

1700-tal

Under den här tiden bannlystes alla sagor ur den europeiska barnlitteraturen, tillsammans med allt annat som hörde fantasin till (Lindö 1986). Barn skulle fostras i Herrans tukt och

förmaning. Nu gällde nytta före nöje! Sagorna levde dock vidare bland allmogen, främst genom muntlig tradition. Nu kom den lilla, kuvade människan in som huvudperson, exempelvis i form av Dummerjöns, tjänare eller styvdotter som på ett mirakulöst sätt vann prinsessan eller prinsen.

En annan nyhet var att Européerna insåg att de kunde skapa konstsagor själva i ett didaktiskt syfte (Holmberg 1983). Till en början var syftet med de nyskrivna konstsagorna att öka kunnandet bland allmänheten, men de maktägande uppskattade inte detta. Riddar- och rövarromaner och sagolitteratur spreds i stället ut. Dock användes konstsagan i kombination med fabeln för att föra fram tidens idéer och åsikter. Folksagan i sin tur omarbetades till moralpedagogisk konstsaga. Den första svenska motsvarigheten var en samling med moralpedagogiska chimärsagor och fabler som Olof von Dalin och Gustav Tessin gav ut.

1800-tal

Under 1800-talet fick sagan en renässans (Lindhagen 1993). Nu tilläts barnet vara barn och fantasi sågs som något positivt, vars näring kunde hämtas från sagan. Bröderna Grimm började samla in folksagor 1806 och i Sverige gavs de första Grimm-sagorna ut 1837-38. Samtidigt publicerades de i en rad andra länder i Europa. Till en början ansågs bröderna Grimms sagor vara farliga för arbetarbarnen, det var inte bra att ge dem förhoppningar om ett bättre liv som ändå inte kunde infrias. Trots detta påverkade Grimms sagor den nya barnboksproduktionen. Bröderna Grimms arbete ledde fram till att folksagan började anses lämplig som barnlitteratur och ett flertal av dem omarbetas för att passa barn. I slutet av 1800-talet accepterades sagor som barnboks litteratur, för att slutligen ses som viktiga medel i barnuppfostran. I Sverige har Ernst Lundquists översättning av bröderna Grimms sagor i två band räknats som den viktigaste översättningen, den utgavs 1883.

1900-tal

Det muntliga sagoberättandet hade under detta århundrade nästan helt och hållet dött ut som framställningsform för sagan i Europa (Lindhagen 1993). I Sverige var orsakerna till detta att läskunnigheten blev allmän, att alla samhällsklasserna fick tillgång till offentliga bibliotek samt att priset för barnböcker blev överkomligt. Genom Barnbiblioteket Sagas tillkomst, konstaterar författaren Hans Holmberg (1988) i sin bok *Från prins Hatt till prins Mio* att "Det är genom Barnbiblioteket Sagas utgivningar som de flesta svenska barn under 1900-talet tagit del av vårt folksagoarv." (s.8) Nu steg barnboken in fullt ut och tog den muntliga sagans plats.

Uppskattad, mycket tack vare John Bauers illustrationer blev även *Bland tomtar och troll* (Holmberg 1988). Tillsammans med Fridtjuv Bergs omarbetning av svenska folksagor utgör dessa den mest kända delen av vårt sagoarv enligt Holmberg. En annan viktig förändring var att många böcker som skrevs inte hade ett pedagogiskt syfte, utan enbart var till för att roa läsaren.

1945 var en stor händelse i sagans historia, detta var det år då följande författare debuterade: Astrid Lindgren, Tove Jansson, Lennart Hellsing, Hans Peterson, Martha Sandwall-Bergström och Sven Wernerström (Mählqvist 1992). De markerade födelsen av den moderna svenska barnboken. Ett nytt språk, en ny stil, nya ämnesval och attityder till barnet, var en del av dessa författares bidrag.

Sagens betydelse i lärandet

Lenz (1989) uttrycker i *Barnet och sagan* följande ”i många sekler, i årtusenden har sagorna varit folkens uppfostrings och bildningsmedel. De får inte betraktas som besynnerlig diktning full av osanning och grymheter.” (s.8) Folksagan tar upp livsfrågor ur ett nytt perspektiv och kan därför användas som ett verktyg i undervisningen. Enligt kursplanen för religion är det en av skolans uppgifter att: ”Utveckla förmågan att förstå och reflektera över sig själv, sitt liv och sin omgivning och utveckla en beredskap att agera ansvarsfullt. Att bearbeta existentiella frågor och trosfrågor och att betrakta tillvaron utifrån ett etiskt perspektiv ingår i en personlig utvecklingsprocess.” (*Kursplaner för grundskola 2000* s.81) Idag används sagan i skolan till största delen på svensklektionerna, där den huvudsakligen betraktas som en del av litteraturarvet.

Vänskap

I *Lpo-94 - läroplanen för det obligatoriska skolväsendet* (1998) rörande värdegrunden, fann vi att temat vänskap går som en röd tråd. ”Ingen skall i skolan utsättas för mobbing. Tendenser till trakasserier skall aktivt bekämpas. Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser.” (s.9) Detta blev grunden till vårt studium. När vi sedan valde arbetsform utgick vi ifrån Beach och Berg-Danielssons (2000) bok *Goda grunder och pedagogiska möjligheter*. Författarna hävdar utifrån en egen, lång erfarenhet att det måste finnas ett samspel mellan huvud, hjärta och hand när det gäller att arbeta med något så komplext som värdegrunden.

Enligt Beach och Berg-Danielsson står

- Huvudet: för den intellektuella inläringen.
- Hjärtat: för den känslomässiga upplevelsen samt att ta till sig den nya kunskapen och göra den till sin egen.
- Handen: för skapandet och att omsätta det man lärt sig i praktiken.

I *Lpo-94* (1998) placeras värdegrunden som första punkt och kan delas upp enligt följande:

- Skolan ska vila på demokratins grund.
- Skolan ska främja aktningen för varje människas egenvärde och respekten för vår miljö.
- Skolan ska förmedla och förankra de grundläggande värden som vårt samhällsliv vilar på.
- Skolan ska verka för individens frihet och integritet samt människolivets okränkbarhet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan män och kvinnor, solidaritet med svaga och utsatta.

Allt detta ska ske i överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism.

Som överordnad står demokratin, enligt Värdegrunds centrat i Umeå som startades 2001 på uppdrag av utbildningsdepartementet, så är:

Demokratins princip grundläggande för Sveriges samhällsskick. Detta gäller inte bara som institutionell ordning utan också som samhällsbärande normsystem. Skolan har givits ett viktigt uppdrag inom detta område och därför är demokrati också själva kärnan i värdegrunden. (*Värdegrunds guiden 2003*).

Sett ur ett historiskt perspektiv är värdegrunden förhållandevis ung (Orlenius 2001). Våren 1999 initierade dåvarande skolminister Ingegerd Wärnersson värdegrundsåret. Första gången värdegrunden fanns med i en läroplan var i Lpo-94, idag är den basen för all verksamhet i förskola och skola. Däremot har det faktiska innehållet inte varit obekant inom skolvärden, arbete mot mobbing och kränkande behandling, livsfrågor, demokrati med mera har funnits i skolan långt innan de placerades under värdegrunden i läroplanen.

Att använda sagan som verktyg för att nå fram till eleverna på deras nivå och samtidigt genom nyttjandet av den muntliga formen skapa känslor och stämningar ger goda möjligheter att arbeta med ett så mångsidigt ämne som vänskap (Beach och Berg-Danielsson 2000). Efter att ha studerat ett stort antal sagor både inför examensarbetet och tidigare för eget nöjes skull, så anser vi att det i många sagor finns en stor potential för att arbeta med temat vänskap. (Ett tema som dessutom återfinns i sagor från hela världen). Att med sagans hjälp verka för en acceptans och försöka fördjupa elevernas relationer till varandra, tror vi motverkar mobbing. I boken *Goda grunder och pedagogiska möjligheter* uttrycker sig Beach och Berg-Danielsson enligt följande: ”Värdegrunden som den uttrycks i våra läroplaner, understryker vikten av att varje barn utvecklar sin egen förmåga till fredlig, respektfull och jämlik samvaro med andra i vårt internationaliserade och demokratiska samhälle.” (s.16)

I kursplanen för svenska betonas den inre människans utveckling (*Kursplaner för grundskola* 2000). ”Svenskämnet syftar till att tillsammans med andra ämnen i skolan utveckla elevernas kommunikationsförmåga, tänkande och kreativitet.” (s.96) Även i kursplanen för Samhällsorienterande ämnen betonas att ”Grundläggande i de samhällsorienterande ämnena är beskrivningar och analyser av samhällssystem, kulturarv, religiösa och idémässiga traditioner som inslag i den väv som bildats och bildar människors liv och referensramar.” (s.67) När vi vidare studerade kursplanen var det religion med sina inslag av etik som bäst svarade mot vårt syfte. ”Religionskunskap bidrar till att utveckla förmågan att förstå och reflektera över sig själv, sitt liv och sin omgivning och utvecklar en beredskap att agera ansvarsfullt. Att bearbeta existentiella frågor och trosfrågor och att betrakta tillvaron utifrån ett etiskt perspektiv ingår i en personlig utvecklingsprocess.” (s.81)

I den vision Bodens kommun har för skolornas verksamhet rörande värdegrunden, är ett av målen att ”Verksamheten utvecklar barn/studerandes rättskänsla, tolerans, generositet och ansvarstagande.” (Bodens kommuns utbildningsplan, vision 2003)

Fantasi och kreativitet

Att jobba med sagor som bas för ett kreativt arbetssätt motiverar vi med att sagan har ett rikt bildspråk, och en förmåga därigenom att skapa stämningar (Beach och Berg-Danielsson 2000). Eftersom den muntliga sagan inte är visuellt påverkad ger den åhöraren egna inre bilder vilket i sig är något kreativt. Genom en vidare bearbetning av sina egna inre föreställningar i exempelvis bild och skrift har sagan en stor potential som inspiratör för fantasi och kreativitet. I kursplanen för svenska står det att ”Skolan skall i sin undervisning i svenska sträva efter att eleven utvecklar sin fantasi och lust att skapa med hjälp av språket, både individuellt och med andra.” (*Kursplaner för grundskola* 2000 s.96)

I *Lpo-94* (1998) framgår det att:

I skolarbetet skall de intellektuella såväl som de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna uppmärksammas. Eleverna skall få uppleva olika uttryck för kunskaper.

De skall få prova och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form skall vara inslag i skolans verksamhet. (s.12)

Syfte

Denna studies syfte är att undersök om det med sagans hjälp går att utveckla elevernas värdegrund avseende vänskap, samt att genom sagor stimulera deras fantasi och kreativitet.

Metod

Undersökningen genomfördes med hjälp av muntliga frågeställningar (se Bilaga 2) och kreativa projekt som samlats i portfolio, även observationer användes. Tyngdpunkten lades på portfolio under arbetet som rörde vänskap.

I en studie gjord av Lars Lindström (1997), universitetslektor och föreståndare på didaktikcentrum vid lärarhögskolan i Stockholm, är portfolio ett funktionellt redskap för att utläsa färdigheter förknippade med ett kritiskt och självständigt tänkande. Under arbetet med fantasi och kreativitet använde vi oss av informella observationer för att kunna se vad som hände under tiden de skapade.

Vid tolkningen av elevernas arbeten kategoriserade vi innehållet i deras portfolios i följande kategorier.

- Kategori ett: Där vi av deras material inte kan utläsa någon förändring.
- Kategori två: Där vi av deras material kunnat utläsa att arbetet har börjat påverka deras tankevärld.
- Kategori tre: Där vi av deras material kunnat utläsa att arbetet inte bara påverkat deras tankevärld utan passerat tankeprocessen ut i ett agerande.

Vid osäkerhet mellan två nivåer använde vi observationerna som ett komplement till våra frågeställningar.

I resultatet kommer vi att citera elevernas portfolios, där varje portfolio har givits ett nummer mellan ett och trettioåtta, för att undvika användandet av elevernas namn. Efter citat ur arbetena följer elevens nummer inom parentes.

För att studera fantasi och kreativitet var vi delaktiga i lektionerna och kunde därigenom observera eleverna på ett informellt sätt. (Det vill säga utan formella observationsscheman). Denna form av observationer använde vi oss även av vid kategoriseringar av innehållet i elevernas portfolios.

Vid första lektionstillfället nyttjade vi oss dessutom av videoinspelning, då det momentet var sådant att vi inte kunde observera eleverna. Anledningarna till detta var dels att eleverna var okända för oss och dels att arbetsmomentet innebar att vi var upptagna med att fylla på färg åt eleverna allt eftersom de arbetade.

För att studera elevernas fantasi och kreativitet under de olika lektionstillfällena när de arbetade med ett skapande, valde vi att se på följande faktorer:

- Om det var någon som vägrade delta.
- Om det var någon som hade det svårt att komma igång.
- De elever/grupper där det gick snabbt att komma igång samt att få arbetet klart.

Portfolio

Den huvudsakliga avsikten med denna dokumentationsteknik är att eleven ska lära sig att reflektera över sin egen inläring (Elmänn 2000). Själva portfoliometoden började användas för att utvärdera elevers skrivförmåga. I dag finns inga begränsningar rörande ämnesområden. Det är även möjligt för eleven att ta med alster hemifrån eftersom det inte är skolan som har monopol på att erbjuda barn kunskap längre. Detta är även ett sätt att få till stånd ett närmare samarbete mellan hem och skola.

Under praktikveckorna samlade vi elevernas alster (skrivet, målat och så vidare som rörde vår undersökning) i portfolios för att senare gå igenom dem för att se om det skett någon utveckling av deras värdegrund och fantasi.

Enligt Elmänn (2000) kan tekniken användas för att stärka elevernas självförtroende och ansträngningar. Idéen med att arbeta med små och väl avvägda steg, med realistiska, klara och fokuserade mål ger arbetet struktur. Vidare säger boken att till skillnad från skolans vanliga metoder, som ofta identifierar och dokumenterar elevernas fel och brister, fungerar portfoliometoden på motsatt sätt, den dokumenterar de positiva resurserna i eleven och ger en grund att bygga vidare på. Den skall dokumentera all utveckling med positiv laddning oavsett utvecklingens storlek.

Portfolio är möjlig att bruka för i det närmaste alla typer av elevarbete (Elmänn 2000). Den är till och med användbar vid rörelse och uteaktiviteter med mera, eftersom det går att dokumentera med hjälp av videokamera, kamera och bandspelare. Portfolio har heller ingen åldersbegränsning, även lärare kan använda sig av den för att utveckla sin undervisning. Den är ett utmärkt redskap när det gäller att se en utveckling under en period av tid. I de flesta fall stärker den elevens tilltro till sig själv som en individ kapabel att lära sig, att ha framgång helt enkelt, vilket speglar de mål som finns i läroplanen. ”Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.” (*Lpo-94* 1998 s.13) I vanliga fall utgörs en portfolios innehåll av de arbeten eleven valt ska ingå, ofta i samråd med läraren och andra elever, men även i vissa fall med föräldrarna.

Eftersom vår praktikperiod var begränsad till sju veckor beslutade vi att allt det eleverna gjorde skulle ingå i deras portfolio för att samla in ett så stort underlag som möjligt. Genom att förklara för eleverna varför vi gjorde denna undersökning, önskade vi inspirera dem till att aktivt delta men även att höja deras motivation för arbete mot samma mål som oss.

Observationer

Det finns en mängd varianter på temat observationer (Einarsson och Hammar Chiriack 2002). Sin grund har de i att pedagoger önskat se barngruppen och förstå den utifrån sina teorier och

erfarenheter. Genom att reflektera över sina egna handlingar kan pedagogen koppla erfarenheter till ämne-teori och på så sätt se nya saker och inte stagnera i sitt arbete med eleverna/barnen. Det anses också enligt Einarsson och Hammar Chiriac i boken *Gruppobservationer: teori och praktik* att observationer är ett pålitligt sätt att samla in information om grupper. Metoden är nämligen inte beroende av vad människor säger att de gör eller tänker, eftersom observationer rör vad som faktiskt händer.

De beskrivs på följande sätt av Einarsson och Hammar Chiriac:

Observationer är en av beteendevetenskapens viktigaste forskningsmetoder och kan användas som enda metod vid en studie eller kombineras med andra metoder. Observation är en teknik för insamling av data som använts i århundraden och som var den viktigaste metoden för gruppforskning initialt. (s.23)

I vår studie använde vi oss av videokamera och informella observationer, då vi praktiserade i varsin klass och själva var delaktiga som handledare i alla moment av elevernas arbete.

Eftersom videokameran kunde användas för dokumentation bestämde vi oss för att använda oss av den, om vi fick tillstånd av föräldrarna, vilket vi fick. Videons största förtjänster låg i möjligheten att gå tillbaka och betrakta ett händelseförlopp, att se både sin egen del men även barnens i arbetet (Løkken 1995). Denna observationsmetod är även användbar för samtal med elever om vad som skett under en lektion.

Under de veckor vår studie genomfördes pågick samtidigt i klasserna projekt som behandlade temat vänskap, men inte ingick i vår studie. I den ena klassen ville eleverna efter ett förslag ifrån en lärare arbeta med hemlig kompis. Det fungerade enligt följande: Varje elev fick en lapp där det stod ett namn på en av klasskamraterna. Den personen skulle de vara extra snäll och trevlig mot under cirka en vecka, när tiden var slut skulle varje elev gissa vem som varit deras hemliga vän. I samband med detta diskuterades vänskapsbegreppet mycket. I den andra klassen inspirerades läraren till att arbeta utifrån boken *Medkompis* som innehåller övningar för att förebygga konflikter. Övningarna syftade till att visa respekt för andra när andra talade.

Deltagare i studien (så kallade försökspersoner)

Vi genomförde undersökningen i två femteklasser med sammanlagt 38 elever, varav 24 flickor och 14 pojkar. Vi valde år fem utifrån en diskussion med vår vetenskapliga handledare, där vi tillsammans kom fram till att dessa elever bör ha uppnått en för studien relevant läs och skrivmognad.

Bortfall

I studierna rörande vänskap saknas de skriftliga dokumenten vi behövde för kategorisering och bedömning av tre personer. I ett fall på grund av sjukdom, de två övriga eleverna ville inte delta i uppgifterna av olika anledningar. I studierna av fantasi och kreativitet var det ingen elev som varit frånvarande vid mer än två lektionstillfällen av totalt nio, vilket gör att vi utifrån det material de åstadkommit ändå kunnat göra en analys av deras arbete.

Material

Undersökningen genomfördes med hjälp av:

- Första brevet, vecka ett. (Bilaga 2)

- Frågor till definition av vänskap, vecka två. (Bilaga 2)
- Reflektionsfrågor, vecka tre. (Bilaga 2)
- Sista brevets reflektionsfrågor, vecka sex. (Bilaga 2)
- Videokamera.
- Digitalkamera.

Genomförande

Ht. 02 Vi bestämde ämne och lämnade in PM:et.

Vt. 03 Vi skrev bakgrunden, samt definierade syfte och metod.

Ht. 03 Innan arbetet med projektet påbörjades hade vi genom våra handledare på praktikplatsen tagit kontakt med föräldrarna både genom brev och information. Brevet presenterade oss som personer. Informationen som gavs av våra handledare innehöll vad vi hade planerat att göra under praktikveckorna och presenterades på ett föräldramöte. Vi hade tagit våra handledare till hjälp för att kontrollera om det var tillåtet att använda video och kamera för dokumentation av arbetet med klasserna.

Ett studiebesök gjordes i klasserna, där vi presenterade oss själva och vårt sagotema vänskap. Eleverna fick då skriva ett brev till oss om sina förväntningar inför dessa veckor. (Se första brevet, Bilaga 1:1)

Praktiken började, varje vecka genomförde vi ett projekt. För att närmare se hur vi praktiskt gick tillväga se Bilaga 1:1 – 1:3.

Vecka 1
(Vecka 41)

- Introduktion av sagotemat vänskap.
- Vi läste den japanska folksagan Spöket Tanuki och Roald Dahls version av folksagan Askungen.
- Eleverna tillverkade var sin portfolio.
- Tid: 135 minuter

Vecka 2
(Vecka 42)

- Vi berättar berättade muntligt fabeln om Hackspetten, sköldpaddan och antilopen.
- Vi delar delade in eleverna i grupper.
- Eleverna målade utifrån sagan.
- Eleverna klippte ut var sin bild ur gruppens målning.
- Eleverna skrev på baksidan sin syn på vänskap. (se Bilaga 2)
- Dokumentation skedde med hjälp av videokamera.
- Tid: 120 minuter.

Vecka 3
(Vecka 43)

- Vi berättar berättade muntligt den afrikanska folksagan om Den moderlösa Mwila.
- Vi introducerade drama.
- Eleverna skrev ett dramamanus per grupp med temat vänskap.

- Eleverna övade.
- De visade upp sitt drama för sin klass.
- Dokumentation: Digitalt foto.
- Varje elev fick själv reflektera utifrån fotografierna (se Bilaga 2) om hur det gått för dem att arbeta i grupp utifrån ett vänskapsperspektiv.
- Tid: 160 minuter.

Vecka 4
(Vecka 45)

- Vi läste dikten Häxan avundsjuka.
- Vi pratade med eleverna om vänskapens fiender.
- Vi berättade muntligt folksagan Nattens fågel.
- Vi introducerade ett brevlådeprojekt.
- Eleverna tillverkade brevlådor av ballonger och papper maché.
- Eleverna målade brevlådorna när de torkat.
- Vi gjorde brevinkast i brevlådorna.
- Vi hängde sedan upp dem i klassrummet.
- Tid: 190 minuter.

Vecka 5
(Vecka 46)

- Vi berättade muntligt en modern version av en folksaga, Hans och Greta - nu.
- Vi diskuterade sagan med eleverna.
- Vi introducerade pepparkakshustillverkning.
- Vi delade in dem i grupper.
- Eleverna tillverkade mallar till pepparkakshuset.
- Eleverna bakade, dekorerade och monterade sina hus.
- Tid: 190 minuter.

Vecka 6
(Vecka 47)

- Vi berättade om veckans planer, nämligen att de skulle få skriva och muntligt berätta en saga för sexåringarna.
- Vi delade in eleverna i grupper, varje grupp skrev en saga.
- Vi hjälpte eleverna med berättarteknik.
- Eleverna övade.
- Eleverna framförde sina sagor för förskoleklasserna.
- Vi gav eleverna respons på arbetet.
- Tid: 180 minuter.

Avslutning av sagotemat vänskap

- Sista uppgiften även kallad sista brevet, var att individuellt, skriftligt reflektera över vad dessa veckor inneburit för dem. (se Bilaga 2)
- Eleverna tömde sina brevlådor.
- Eleverna plundrade sina pepparkakshus.
- Eleverna fick se ett sammandrag av videofilmningen från vecka två.
- Vi tackade för deras samverkan i projektet.

Vi bearbetade och analyserade våra fakta.

(Vecka 3) Slutseminarium

Resultat

Resultatet redovisas under två rubriker nämligen vänskap samt fantasi och kreativitet.

Vänskap

Vi valde att under denna rubrik redovisa vår kategorisering av innehållet i elevernas portfolios.

Tabell 1.

Kategori	Klass 1	Klass 2	Totalt
Ingen förändring i tankevärld.	4	5	9
Förändring av deras tankevärld.	7	11	18
Förändring av deras tankevärld samt beteende	5	3	8
Bortfall	1	2	3

Tabellen visar att hos 26 av eleverna har en attitydförändring skett.

Några exempel på detta kan ses i följande citat.

Jag tror att jag kommer vara mycket trevligare mot mina kompisar. (Portfolio 3)

Vara extra snäll fast man inte behöver, göra mycket tillsammans, kanske måla teckningar till varandra. (Portfolio 6)

Jag tycker att det blivit bättre jag har blivit snällare, jag har slutat bråka. (portfolio 8)

Jag har tänkt på det jag tror att jag är både lite dum och snäll. (Portfolio 14)

Jag kommer att vilja vara med dom jag inte brukar vara med, och vara snäll. Jag tänker ofta på vänskap, sorgliga och glada tankar. (Portfolio 15)

Ja kanske lite kommer det att påverka mig (Portfolio 22)

Mina vänner är en av de viktigaste jag har. Jag hoppas att jag kommer ha dom som vänner hela livet ut. (Portfolio 26)

Falsk vänskap är falskt, till exempel att den ene retar den andre fast han säger att han är hans vän. (Portfolio 30)

Många av eleverna hade svarat liknande saker, men detta var ett representativt urval.

Fantasi och kreativitet

Under denna rubrik redovisas resultaten från observationerna av det kreativa arbetet i löpande text. Vad som närmare studerats är hur eleverna/grupperna kom igång med sina uppgifter:

Om det var någon som inte ville delta.

Om det var någon som hade det svårt att komma igång.

De elever/grupper där det gick fort att komma igång.

Under portfoliotillverkningen vecka ett observerades att:

- I klass ett fanns en tveksamhet hos flertalet elever inför att dekorera sina portfolios. Eleverna fällde kommentarer i stil med *jag kan inte, jag vet inte, vad ska jag göra?* För dessa tog det en lång stund att komma i gång. Tre elever påbörjade inte sitt arbete under detta arbetstillfälle utan dekorerade dem senare.
- I klass två började de flesta eleverna att rita själva utan större tvekan, några behövde dock starthjälp då de kom med kommentarer som *jag kan inte, vad ska jag måla? Hur ska jag göra?*

Under målning på spännpapper, individuellt men sittande i en grupp vecka två observerades att:

- I klass ett, att en elev påbörjade arbetet men efter en stund inte ville delta på grund av missnöjdhet med resultatet. De övriga målade, men det fanns en tveksamhet inför att sätta igång och samma frågeställningar som förra veckan.
- I klass två var det inte lika många som var tveksamma. Vid ett bord var det en grupp elever som valde att göra en gemensam målning, där flödade idéerna och pappret var snabbt fyllt.

Under drama skrivandet i grupp vecka tre observerades att:

- I klass ett, efter de delats in i tre grupper, startade en grupp på eget initiativ. De två övriga behövde starthjälp i form av uppmuntran eftersom idéer fanns. En elev ville inte delta i gruppen utan skrev en egen saga.
- I klass två delades de in i fyra grupper, två av dessa behövde starthjälp. Den ena gruppen eftersom inga initiativ togs, men så fort de fått hjälp att samla gruppen startade skrivandet. Den andra gruppen fick starthjälp av en av klasslärarna. Tredje gruppen behövde hjälp att sälla fram ett gemensamt val ur alla sina alternativ. Fjärde gruppen kom igång själva utan hjälp.

Under individuell tillverkningen av ballongbrevlådorna vecka fyra observerades att:

- I klass ett täckte alla eleverna sina ballonger med papper. Alla elever kom igång förhållandevis snabbt, en elev tyckte att tapetklister var så äckligt att han erbjöd sig att riva papper åt en annan om hon kunde göra klisterarbetet åt honom. De enades om den arbetsfördelningen.
- I klass två var det några elever som kom med alternativa förslag, men ångrade sig.

Under individuell målning av ballongbrevlådorna vecka fyra observerades att:

- I klass ett tog några av eleverna initiativet till att blanda egna färger. Det tog olika lång tid för eleverna att komma igång med målandet, en del startade omedelbart, några satt och tittade på sina klasskamrater en stund innan de själva började. Ingen frågade någon vuxen om idéer eller direktiv.
- I klass två började nästan alla på en gång, deras enda fråga var om de fick måla vad de ville. De som inte kom igång omedelbart satt en stund och blev inspirerade av sina klasskamrater.

Under malltillverkningen i grupp av pepparkakshusen vecka fem observerades att:

- I klass ett kunde en klar attitydförändring gentemot tidigare lektionstillfällen ses. Arbetet påbörjades med en gång, det fanns en självsäkerhet i arbetet, de frågade inte längre hur de skulle göra eller om deras alster dög.
- I klass två testade eleverna många idéer innan de kom överens om vilken modell deras grupp skulle göra. Alla grupper kom med egna initiativ.

Under sagoskrivandet i grupp vecka sex observerades att:

- I klass ett hade alla grupper idéer och en grupp startade själv. De tre övriga behövde bara få sina idéer bekräftade.
- I klass två startade tre grupper på egen hand. Den fjärde gruppen behövde hjälp med en gemensam fokuseringspunkt, sedan kom de igång.

Diskussion

Reliabilitet

Vi har använt oss av muntliga frågeställningar där svaren samlats i portfolios och av observationer. Genom att samla deras alster går det att utläsa den förändring som skett under de sju praktikveckorna.

För att mäta elevernas fantasi och kreativitet använde vi oss av observationer under lektionstid, vi diskuterade dem sedan med varandra och antecknade det vi sett. Denna metod anser vi vara den mest tillförlitliga i den aktuella klassrumssituationen, där vi fungerade som lärare på samma gång. Ett alternativ till detta sätt vore att göra undersökningen i en enda klass och att den ena för observationer med hjälp av formella observationsscheman för att kunna göra en mer detaljerad studie.

Då eleverna såväl som vi själva är individer kan vi inte garantera att ett upprepande av våra övningar leder till exakt samma resultat. Vår övertygelse är dock att resultatet vid ett upprepande av studien, med våra övningar skulle leda till ett positivt resultat där förändring inom syftets områden sker.

Validitet

Med utgångspunkt ifrån de resultat vi kunnat utläsa, har de metoder som använts svarat mot syftet. Med hjälp av de frågeställningar eleverna fick under arbetet med vänskap går det att se hur en utveckling av deras tankar angående vänskap har skett. Angående observationerna visar dessa att denna metod väl mäter fantasi och kreativitet.

De frågeställningar vi använt oss av har lett till relevanta svar för undersökningen. Det finns dock en risk för att eleverna kan ha försökt anpassa sina svar efter vad de tror att vi som vuxna önskat höra. Det bör dock sägas att eleverna har svarat utförligt på de flesta av våra frågeställningar och med hjälp av dessa svar har vi kunnat utläsa ett resultat som är tillräckligt klart för att dra slutsatsen att vi har nått fram till syftet.

Vi övervägde att använda formella observationsscheman men konstaterade att det av praktiska skäl inte var ett bra alternativ. Istället valde vi de informella observationerna. Detta anser vi vara en för situationen väl fungerande metod.

Trots detta tror vi att ett större elevunderlag och mer tid till projektet kunde ha hjälpt oss att se en klarare skala vid kategorisering. Även om vi hade 38 elever är antalet ändå litet i den typ av undersökning som vi genomförde.

Resultatdiskussion

I vår bakgrund tar vi upp hur sagan har använts i syfte att undervisa både barn och vuxna. Sagan har växlat i värde som pedagogiskt bildningsmedel, periodvis har den ansetts olämplig för barn men har hittills alltid kommit tillbaka. Idag används sagan vanligtvis av svensklärare för att arbeta med litteratur. Det finns skäl att säga att den muntliga berättartraditionen i det

närmaste är död och har efterträtts av barnböcker. Dessa böcker är långt ifrån alltid skrivna i ett pedagogiskt syfte.

Folksagan tar upp viktiga, inre aspekter på mänskligt liv och är fortfarande relevant för undervisning av elever, eftersom livsfrågor är tidlösa. Tankar rörande livsfrågor återkommer i värdegrunden, där de är utökade med föreskrifter om hur vi ska bete oss mot varandra.

Kränkande behandling är något som inte får förekomma i skolan. Enligt *Lpo-94* (1998) ska mobbing och trakasserier aktivt bekämpas. Syftet med denna undersökning är att främja vänskap och på samma gång motverka kränkande behandling. En metod för att komma åt denna del av syftet fann vi i Beach och Berg-Danielssons (2000) teori om huvud, hjärta och hand. Detta arbetssätt har vi försökt att efterlikna eftersom det dessutom svarar mot andra delen av vårt syfte, nämligen att öka elevernas fantasi och kreativitet. Beach och Berg-Danielssons teori använde vi som grund för kategorisering av eleverna men vi lade till ytterligare en kategori för de fall som inte kunde visa en förändring. Vi valde att dela upp tabellens resultat i klass ett och klass två eftersom klasserna hade olika utgångspunkter samt att vi genomförde de tillsammans planerade projekten var för sig i klasserna. Då vi är individer vågar vi påstå att arbetet har varit något olika i de båda klasserna.

I klass ett arbetade eleverna med så kallade hemliga kompisar samtliga veckor, ett initiativ till detta togs av eleverna. Ny hemligkompis fick eleverna med jämna mellanrum, i samband med detta diskuterades vad de gjort och inte gjort för sin vän, dessutom diskuterades vänskapsbegreppet ofta. I klass två arbetade eleverna i stället med lyssningsövningar ur boken *Medkompis* av Eleonore Lind, samt andra övningar i denna bok. Övningarna i boken syftar samtliga till att ge elever verktyg för att förebygga konflikter detta gör att vi tror att arbetet påverkat resultatet.

Gällande tabellen bör nämnas att i den rad vi kallar *ingen förändring i tankevärld* så finns ett antal elever som redan från början hade ett väl utvecklat och ur vår synvinkel positivt vänskapsbegrepp. Detta anser vi kan vara en anledning till att de inte uppvisat någon förändring.

De slutsatser vi dragit efter detta arbete är att sagan är ett väl fungerande redskap för att arbeta med vänskap i en klass. Eftersom det har rört sig om en längre tidsperiod och ett flertal sagor, har eleverna dels fått tid på sig att fundera över denna fråga, dels fått möjlighet att beröra ämnet från flera olika synvinklar. Arbetet med vänskap på detta sätt för att förebygga kränkande behandling eleverna emellan anser vi vara en bra metod då det angriper problemet från en positivt laddad synvinkel. Det behöver inte heller pågå kränkande behandling i en klass för att detta arbete ska vara relevant, eftersom vi anser att förebyggande arbete är mycket viktigt. Utifrån exemplen på citat som återfinns under resultatet kan utläsas att eleverna själva upplever att de genomgått en förändring som kan komma att påverka klassen positivt.

Angående kreativiteten och fantasin märkte vi att självförtroendet inom detta område ökade allt eftersom. En av anledningarna till detta tror vi är det kontinuerliga, kreativa arbetet. Det blev efterhand mer lustfyllt att uttrycka sig i bild, text och drama. Vi upplevde en ökad självsäkerhet vid denna typ av projekt. En annan iakttagelse från detta arbete är att kreativitet och fantasi stimuleras av grupparbete, då eleverna inspirerades av varandra samt kunde diskutera sina idéer.

Då vi rör oss på ett förhållandevis utforskat område finns mycket nytt och spännande att studera. Det skulle vara intressant att arbeta vidare med värdegrunden utifrån olika sagoteman, under en längre tidsperiod och med ett större elevmaterial. Vi anser att detta arbetsätt är väl fungerande när det gäller att arbeta med vänskap i värdegrunden och vi tror att det även fungerar för de andra delarna av värdegrunden.

Referenser

- Beach, Annie Norell & Berg-Danielsson, Marie-Louise. (2000). *Goda grunder och pedagogiska möjligheter*. Värnamo: Rädda Barnen. ISBN 91-89366-30-1
- Einarsson, Charlotta & Hammar Chiriac, Eva. (2002). *Gruppobservationer: teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur. ISBN 91-44-01851-7
- Ellmin, Roger. (2000). *Elevportfolio - pedagogisk dokumentation för ökad framgång åt alla*. Stockholm: Svenska kommunförbundet.
- Holmberg, Hans. (1983). *Sagans nya former*. Kristianstad: Kristianstads Högskola. Forum för pedagogisk orientering o debatt; 10. ISSN 0281-6482
- Holmberg, Hans. (1988). *Från prins hatt till prins Mio – om sagogenrens utveckling*. Stockholm: Rabén och Sjögren. ISBN 91-29-58103-6
- Kursplaner för grundskolan*. (2000). Utg. av Statens skolverk. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer. ISBN 91-38-31729-X
- Lenz, Friedel. (1989). *Barnet och sagan - en uppsatssamling för föräldrar och pedagoger*. Lund: Nova. ISBN 91-970493-6-0
- Lindell, Björn. (2001). *Var går gränsen? - Värdegrunden i praktiken*. Uppsala: Uppsala fortbildning. ISBN 91-972404-8-6
- Lindgren, Joakim. (2001). *Värdegrund i skola och forskning*. Umeå: Värdegrundscentrum, Umeå universitet. ISBN: 91-7305-488-7
- Lindhagen, Marie. (1993). *En säck full med sagor*. Solna: Ekelunds förlag. ISBN 91-7724-492-3
- Lindström, Lars. (1997). *Portföljen som examinationsform*. Stockholm: Didaktikcentrum, Lärarhögskolan i Stockholm. Häftet för didaktiska studier, Nr 64. ISSN 0284-3455 (ISBN 91-7656-419-3)
- Lindö, Rigmor. (1986). *Sagoskolan*. Malmö: Liber förlag. ISBN 91-3861614-9
- Lpo-94*. (1999). Utg. av Utbildningsdepartementet, regeringskansliet. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer. ISBN 91-38-31413-4
- Løkken, Gunvor. (1995). *Observation och intervju i förskolan*. Lund : Studentlitteratur. ISBN: 91-44-60261-8
- Mathisen, Arve (red). (1994). *Barnets värld*. Oslo: Vidarforlaget cop. ISBN 82-90016-55-7
- Mählqvist, Stefan. (1992). *Barnboken i brännpunkten*. Uppsala: Uppsala Universitet. Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala: Litteratur och samhälle 1992:1. ISSN 0345-6889

Orlenius, Kennert. (2001). *Värdegrunden finns den?*. Hässelby: Runa förlag. ISBN 91-88298-53-1

Strömquist, Siv. (1996). *Talarskolan - talprocessen - teori och tillämpning*. Malmö: Gleerups ISBN 91-40-63046-3

Bodens kommun. (2003). *Bodens Kommuns utbildningsplan*. [WWW document]. URL <http://www.boden.se/utbildning/utbildningsplan/vision.html>

Nationalencyklopedin. (2003). [WWW document]. URL <http://www.ne.se>

Nationellt centrum Värdegrund – Livsvetenskap. (2003). *Värdegrundens guiden*. [WWW document]. URL http://www.vgc.umu.se/vgc_guiden ff.

Sagor

Beskow, Elsa. (1987). *Elsa Beskows sagor ett urval*. (Häxan avundsjuka sid 55-56). Leipzig: Interdruck. ISBN 91-48-21584-8

Dahl, Roald. (1990). *Vådliga verser*. (Askungen). Stockholm: Tiden. ISBN 91-550-3543-4

Francis, Frank. (1974) *Älsklings sagor*. (Nattens fågel sid 70-76). Malmö:Berghs förlag AB. ISBN 91- 502-0011-9

Gren, Anders. (Red). (1978). *Högläsningboken*.(Hans och Greta - nu sid 93-96). Lund: Liber läromedel. ISBN 91-40-04320-7

Kosavá, M. (1975). *Afrikanska sagor*. (Den moderlösa Mwila sid 173-176). Stockholm: Tiden. ISBN 91- 550-1856-4

Koser-Michaëls, Martin & Ruth. (1993). *Sagor från hela världen*. (Spöket Tanuki sid 10-12). Singapore: Klassikerförlaget ISBN 91-7102-332-1

Lagerkvist, Elin. (1961) *Indiska fabler och sagor*.(Hackspetten, sköldpaddan och antilopen sid 47-49). Lund: Natur och kultur. ISBN 91-27-00360-4

Boktips

Lind, Eleonore. (2001). *Medkompis: medling och konflikthantering i skolan*. Jönköping: Brain Books. ISBN: 91-89250-53-2

Kåreland,Lena. (1994). *Möte med barnboken*. Stockholm:Natur och Kultur. ISBN: 91-27-03827-0

Vecka ett

Under denna vecka introducerade vi sagogenren för eleverna, vi läste även var sin saga i klasserna. I den ena klassen Spöket Tanuki, en japansk folksaga tagen ur sagosamlingen *Sagor från hela världen*. I den andra klassen Roald Dahls version av folksagan askungen ur *Vådliga verser*.

Eftersom våra studier i huvudsak utgick från portfoliomodellen inledde vi med att eleverna fick tillverka var sin sådan. (Se Bilaga 3)

Material: En cornflakes kartong eller liknande, tygband, sax, håslagare, tjockare vitt papper och färgpennor.

Vecka två

Före lektionsstart ställde vi i ordning gruppernas arbetsplatser och täckte dessa med spännpapper. Videoutrustningen ställdes i ordning. Under detta lektionspass deltog vi i varandras klasser, men huvudansvaret låg hos den personen vars praktikklass vi var i. Den andra deltog som assistent.

Vi berättade den indiska fabeln Hackspetten, sköldpaddan och antilopen hämtad ur *Indiska fabler och sagor*. Efter sagan delade vi in eleverna i grupper, om fem till sex i varje. På varje grupps papper hällde vi ut flaskfärg i olika färger (dock ej svart). I första klassen delades grova penslar ut innan sagoberättandet, i den andra delades de ut i samband med flaskfärgen.

De instruktioner vi gav inför målandet var: Måla något du kommer ihåg ifrån sagan.

Material till eleverna: Spännpapper, flaskfärg, grova penslar.

Övrigt material: Videokamera med stativ.

Nytt lektionstillfälle: Eleverna fick individuellt välja ett motiv från gruppens arbete, som de sedan klippte ut. På baksidan av denna bild skulle de var och en sedan definiera ordet vänskap för sig själva. Detta alster lade de sedan i sina portfolios.

Vecka tre

Före lektionsstart: ordna med skilda lokaler för grupparbete.

Vi berättade den afrikanska folksagan om den moderlösa Mwila, som återfinns i sagosamlingen *Afrikanska sagor*. Efter sagan instruerades eleverna om att de skulle skriva och agera en egen dramatisering med utgångspunkt från sagotemat vänskap, och med inspiration hämtad ur dagens saga. Före de började hjälpte vi dem med att förstå vad ett drama är. De fortsatte att jobba i samma grupper som förra veckan, varje grupp tilldelades ett rum för att inte bli störda av varandra. Nu startade deras kreativa arbete med att tillsammans författa och komma överens om ett manus. När de var nöjda med manuset började repetitionerna. Under dessa två processer vandrade vi runt i grupperna, huvudansvarig för klassen inspirerade och peppade eleverna i deras arbete. Den andra var fotograf. Uppförandet av gruppernas drama genomfördes i direkt anslutning till avslutad repetition. Även detta fotograferades.

Bilaga 1:2

Före nästa lektionstillfälle fördes fotografierna in på dator och vi gjorde ett urval om fem bilder per grupp som skrevs ut och kopierades.

Nytt lektionstillfälle: Varje gruppmedlem fick ett häfte med sin grupps urval. I detta häfte skulle de sedan svara på ett antal frågor (se Bilaga 2) om hur de ansett att arbetet fungerat i gruppen, med tyngdpunkt på vänskap. Häftena stoppade de sedan ned i sina portfolios.

Vecka fyra

Vi började med att läsa dikten Häxan avundsjuka hämtad ur *Elsa Beskows sagor – ett urval*. Efter dikten diskuterade vi vänskap och dess fiender med eleverna. Med vänskapens fiender menas vad som kan förstöra ett vänskapsförhållande. Efter detta berättade vi muntligt folksagan Nattens fågel som kommer ifrån Frank Francis bok *Älsklings sagor*. Eftersom vi var i två olika klasser blev det praktiska upplägget något olika. I den ena klassen var det lämpligt att dela upp arbetet på olika dagar, medan det i den andra klassen passade bättre att ha samtliga lektioner på samma dag.

Före lektionsstart blandade vi ca 10 liter färdigt tapetklister per klass till nästa projekt, brevlådetillverkningen av papier maché (Se Bilaga 4:1 – 4:2). Vår uppgift till eleverna den dagen var att de skulle ta med sig dagstidningar. Till arbetet behövdes även ballonger samt underlägg som skydd för elevernas bänkar.

Vi inledde detta arbete med en kort presentation av brevlådorna och deras syfte, nämligen att skriva vänligt sinnade brev till varandra. I klassrummet valde vi att placera eleverna i grupper dels av praktiska skäl men även för att ge möjlighet till ökad kreativitet. Uppgiften i sig var dock individuell.

Nästa lektionstillfälle: Eleverna målade sina ballonger med flaskfärg i valfri nyans.

Vecka fem

Före lektionsstart inhandlade vi per klass:

- Fem förpackningar pepparkaksdeg (innehåll Ca 500g per förpackning).
- Två påsar Nonstop.
- Ett sex pack med ägg.

Dessutom köpte vi en flaska ättiksprit och fem kartonger florsocker á 500 gram för klasserna att dela på.

Denna vecka berättade vi muntligt den moderna versionen av en folksaga, Hans och Greta – nu som hämtades ur *Högläsningboken*. Efter detta förde vi en diskussion med klasserna, bland annat om falsk vänskap. Nästa steg var att förbereda dem på veckans aktivitet som bestod av att tillverka pepparkakshus. I denna del av arbetet fick eleverna i grupper efter egen uppfinningsrikedom skapa mallar till sina hus. Efter detta gick två grupper i taget till hemkunskapen för att baka. För de flesta grupper tog det minst 120 minuter att baka, dekorera (med nonstop, och kristyr) samt montera ihop husen med en mycket fast kristyr. OBS! inte smält socker på grund av risken för brännskador.

Vecka sex

Före lektionsstart hade vi talat med förskoleklassernas fröknar och bokat lämplig tid för sagoberättande.

Den här veckan var barnens uppgift att skriva en saga och sedan muntligt berätta den för sexåringarna. Förutsättningarna för skrivandet var, att det skulle handla om vänskap och vara anpassat för en sexåring.

Nytt lektionspass: vid det här tillfället gick vi igenom berättarteknik, där tyngdpunkten lades på ögonkontakt, kroppsspråk och röst. Sedan övade de på sin saga och sitt framförande, vissa hann även med en generalrepetition inför sina klasskamrater. Slutfasen bestod av att eleverna gick till förskoleklasserna och berättade sina sagor.

Efter genomförandet gav vi varje grupp för sig respons på sitt arbete.

Avslutning

Sista dagen:

Elevernas sista uppgift var att individuellt skriva ett brev till oss där de funderade över om och i så fall hur dessa sex veckor har/kommer att påverka deras förhållande till varandra. Detta blev deras sista portfoliuppgift.

Nu öppnade eleverna brevlådorna och läste sina brev.

Pepparkakshuset plundrades tillsammans med saft och fika, på samma gång såg vi med eleverna ett kort sammandrag av videofilmen från vecka två.

Slutligen tackade vi eleverna för deras samarbete under dessa veckor.

Första brevet vecka ett.

- Skriv ned allting du vet om sagor.
- Skriv ned om du har några idéer om hur du skulle vilja jobba med sagor.

Frågor till definition av vänskap vecka två.

- Beskriv ordet vänskap.
- Vad är vänskap för dig?
- Skriv allt du tänker på när du hör ordet vänskap.

Reflektionsfrågor vecka tre.

- Hur tyckte du, att du och din grupp fungerade under arbetet?
- Vad tyckte du gick bra?
- Vad tyckte du gick mindre bra?
- Ville du ändra på något? Om du tycker ja, vad?
- Kan du vara vän med alla?
- Övriga tankar.

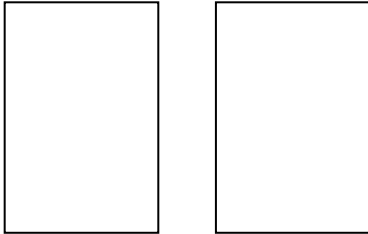
Reflektionsfrågor till sista brevet vecka sex.

Skriv ned:

- Allt om vänskap du inte tänkt på förut. (Vänskapens fiender, falsk vänskap, är respekt och vänskap samma sak.)
- Övriga tankar du har om de här veckorna.
- På vilket sätt tror du att de här tankarna kommer att påverka hur du är mot de andra i klassen?

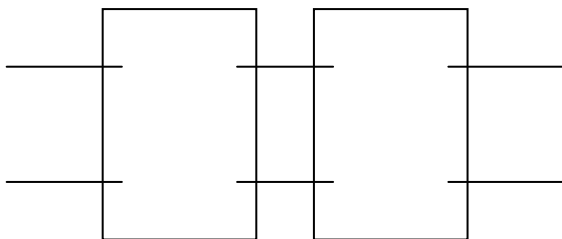
Portfoliotillverkning

Tag två kartongbitar i ungefärligen A4 storlek

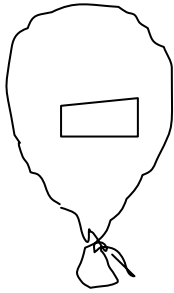

Kläd pärmarna med papper och dekorera enligt eget huvud och inspiration.

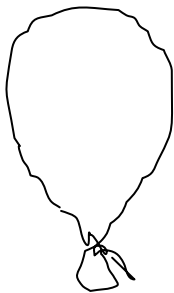
Montera band på detta vis: använd hålslagare för håltagning och band av valfri modell, helst ej garn då detta försvårar användningen av portfolion.

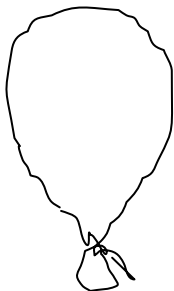
Brevlådetillverkning

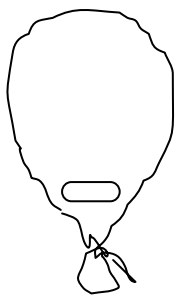
Tag ballongen och tidningspappersbitar doppade i tapetklister, forma pappret på ballongen. Täck ballongen med minst fyra lager klisterdoppat papper runt om.

När ballongen är täckt av papper och känns fast är den färdig. Låt torka tills hela ballongen känns torr.

När ballongen har torkat målas den med flaskfärg efter egen design, därefter låter man den åter torka.

När ballongen åter är torr skär någon vuxen ut ett hål nära knuten på ballongen, max sex centimeter på bredden och en halv centimeter på höjden.

Ballongerna hängs upp med hjälp av snören och fungerar nu som brevlådor.